

Juha Piukkula

Perustaa tietoverkkojen tutkimiselle

Savolainen, Reijo, (1998): Tietoverkot kansalaisten käytössä : Internet ja suomalaisen tietoyhteiskunnan arki. Tampere: Tampereen yliopisto, informaatiotutkimuksen laitos. (Finnish Information Studies; 12). 211 s. + 15 liites.

Tietoverkkojen käyttö on lisääntynyt viidessä vuodessa runsaasti. Samaa tahtia ei kuitenkaan ole edennyt ainakaan suomalainen tietoverkkojen käyttöön kohdistuva tutkimus. Reijo Savolaisen teos on tärkeä perusteos alallaan, onhan se ensimmäinen laaja tieteenalamme tutkimus, jossa on pyritty selvittämään, mikä rooli Internetillä on maamme kansalaisten elämässä.

Savolaisen keskeisenä näkökulmana tutkimuksessa on, onko Internet tavallisen kansalaisen näkökulmasta vain tyhjää puhetta, ”paljon melua tyhjästä”, kuten Savolainen asian ilmaisee. Vai onko Internet todellakin ”uusi media”, joka perin juurin muuttaa arjen tiedonhankinnan ja viestinnän?

Vastauksia näihin kysymyksiin on haettu mittavan empiirisen aineiston analyysin avulla. Savolainen on hyödyntänyt Tilastokeskukselta peräisin olevaa lomakehaastatteluaineistoa, jossa on selvitetty 2860 henkilön tietoverkkojen käyttöä. Tämä aineisto on loppuvuodelta 1996. Kvalitatiivinen aineisto on 23 teema-haastattelua alkuvuodelta 1997. Kun itse tutkimus on ilmestynyt syyskuussa 1998, on siis jonkin verran aikaa mennyt aineiston keräämisen ja tutkimustulosten julkaisemisen väliillä. Tietoverkkojen sisällöllinen kehitys ja verkkopalveluiden niiden käytön kasvu on samaan aikaan jatkunut rajuna, joten osa tuloksista olisi tuoreemman aineiston kanssa ollut ehkä erisävyisiä. Toisaalta tutkimus lähes aina tulee hieman jälkijunassa, varsinkin, kun tutkimuksen kohteena on niinkin nopeasti muuttuva aihealue kuin mitä tietoverkkojen (”uusmedian”) kohdalla on kyse. Leikkisästi on sanottu, että uusmedian kalenterivuosi kestää neljä kuukautta.

Sekä määrällisen että laadullisen aineiston käyttö on oikeaan osunut valinta. Laajasta, tilastollisesti

edustavasta aineistosta saadaan sopivasti kattavaa perustietoa tietoverkkojen käytöstä. Ilman laajoja ”informanttien” haastatteluja kokonaiskuva kansalaisten tietoverkkojen käytöstä olisi väistämättä jäänyt värittömäksi. Teemahaastatteluista tehdyt lainaukset antavat monesti pikantin lisäyksen tilastollisen aineiston pohjalta luotuun kuvaan.

Mitä sitten laajan tutkimusaineiston avulla saatiin selville? Sähköposti ja WWW sekä verkottuneet pankkipalvelut olivat käytetyimpiä palveluita. Verkon tyyppikäyttäjä oli nuori, hyvin koulutettu mies - tuttuja tietoja useistakin verkon käytön tutkimuksista. Toisaalta naisten osuus verkon käyttäjistä nousee, samaten kotoa tapahtuvan käytön osuus. Verkko on viestintäväline, mutta verkkoa käytetään yhä enemmän myös tiedonhankintaan, kiitos WWW:n.

Kuten Savolainen toteaa, toivon ja pelon utopiat taistelevat keskenään. Internetistä toivotaan pelastajaa moniin ongelmiin, toisaalta Internetin avulla tapahtuva tiedon välityksen lisäys tuo pelkoja. Savolaisen mukaan viestintävälineiden historia opettaa, että suurimmat toiveet jäävät toteutumatta mutta vastaavasti myös pahimmat pelot eivät toteudu. Yksityiskohtaisemmat vastaukset ja luotettavammat arviot siitä, mikä on Internetin merkitys suomalaisten arkipäivässä, jäävät myös odottamaan lähimpien vuosien kehitystä, ”tietoverkkojen käytön nopean kasvun nostattaman pölyn laskeutumista” (Savolainen, 211).

Savolainen on kirjoittanut sujuvan, kokonaiskuvan antavan tutkimuksen Internetistä osana suomalaisen ”tietoyhteiskunnan” arkea. Teos luo myös hyvän perustan jatkossa tapahtuvalle tietoverkkojen käytön tutkimukselle alallamme. Jos jotain toiveita tulevalle tutkimukselle voisi asettaa, niin ehkä tutkimustulokset olisi hyvä saada julkisuuteen nopeammin ja laajemmin kuin nykyisin tapahtuu. Voisiko vastauksena olla tulosten julkistaminen WWW-sivujen avulla, ”Finnish Information Studies on Web”?

Hyväksytty julkaistavaksi 25.11.1999